

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення педагогічної ради
від « ____ » _____ 2022 р.

Навчальна програма
гімназії №117 імені Лесі Українки м. Києва
«ДОСЛІДЖУЄМО ІСТОРІЮ І СУСПІЛЬСТВО» для 5 класу
на 2022-2023 навчальний рік

розроблена за модельною навчальною програмою
«Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)»
для закладів загальної середньої освіти»

(автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України.

(Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

Київ 2022

№	Тема	Зміст теми	Види навчальної діяльності	Результати навчально-пізнавальної діяльності
Вступ. ЛЮДИНА. СУСПІЛЬСТВО. ІСТОРІЯ				
1.	Як люди живуть у спільнотах і суспільстві	1.1. Людина – неповторна особистість. 1.2. Гідність людини. 1.3. Людські спільноти та їх розмаїття.	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: До яких спільнот я належу? • з'ясування (з допомогою вчителя) значення понять «ідентичність», «гідність людини», «суспільство», «спільнота»; • інтерв'ювання батьків / представників родини за запитаннями: До яких спільнот належать представники нашої родини? Що притаманно цим спільнотам? Як це відображається в житті нашої родини?; • аналіз підручника (структура, зміст, піктограми, типи завдань тощо), ознайомлення з ресурсами до курсу (робочий зошит, відео). 	<p><i>Розповідає про унікальність і неповторність кожної людини, зв'язок людини і суспільства</i></p> <p><i>Пояснює, що таке гідність людини (з допомогою вчителя)</i></p> <p><i>Поводиться з повагою до гідності інших осіб</i></p> <p><i>Пояснює, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства</i></p> <p><i>Розрізняє локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними</i></p> <p><i>Описує та характеризує себе за належністю до різних спільнот</i></p>
2.	Чому люди пам'ятають свою історію	2.1. Історія – наука про минуле суспільства. 2.2 Історія України – частина європейської та світової історії.	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення слова «історія» та ілюстрування його прикладами; • створення хмарин слів до слова «історія»; • формулювання запитань до тексту та ілюстрацій параграфа; • усні повідомлення: «Які науки допомагають історії», «Видатні українські історики»; • обговорення питань: 	<p><i>Пояснює, як людина своєю діяльністю впливає на різні спільноти</i></p> <p><i>Пояснює термін «історія» в різних значеннях, про що і про кого розповідає історія як наука</i></p> <p><i>Розповідає, хто такі історики, що досліджує історія світу та України</i></p> <p><i>Обґрунтовує присутність</i></p>

			Для чого потрібно вчити історію? Де я можу побачити і почути історію? Що таке історична пам'ять?	минулого в сучасності, взаємопов'язаність минулого, теперішнього і майбутнього <i>Висловлює оцінні судження щодо необхідності вивчення історії свого народу і країни та збереженні пам'яті про минуле</i> <i>Самостійно використовує підручник як джерело знань, коментує його текст під час читання, складає запитання</i>
Розділ 1. ІСТОРИЧНИЙ ЧАС І ПРОСТІР				
3.	Що таке історичний час та як його виміряти	3.1. Синхронність і послідовність подій в історії. 3.2. Відлік історичного часу. Лінія часу. 3.3. Основні періоди історії людства.	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: Як я веду відлік часу; • з'ясування значення понять «хронологія», «період», «тисячоліття», «століття»; • розв'язання хронологічних задач; • креслення і позначки на лінії часу, пов'язані з історією школи / місцевою історією 	<i>Пояснює</i> різницю між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік – століття – тисячоліття) <i>Установлює</i> одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх часову віддаленість одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя)
4.	Чим відрізняються географічний та історичний простори	4.1. Людина у просторі життєдіяльності. 4.2. Географічний та історичний простір. 4.3. Взаємодія людини і природи.	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: Де ми живемо (характеристика географічного та історичного простору з допомогою вчителя); • з'ясування значення понять «географія», «простір життєдіяльності»; • обговорення: Чи впливають люди на довкілля? Якщо так, то як саме?; 	<i>Установлює</i> послідовність історичних подій за допомогою лінії часу <i>Пояснює</i> , як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей <i>Виявляє</i> вплив діяльності людини на навколишнє

			<ul style="list-style-type: none"> • історико-літературний екскурс «Як в українських прислів'ях віддзеркалене ставлення до часу та простору»; • робота зі схемою в параграфі підручника 	<p>середовище</p> <p><i>Розрізняє</i> поняття «географічний» та «історичний» простори</p> <p><i>Виокремлює</i> основні елементи карти та пояснює їх значення</p> <p><i>Визначає</i> орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження</p> <p><i>Розрізняє</i> умовні позначки на географічній та історичній карті</p> <p><i>Ідентифікує</i> на різних картах кордони України та її сусідів, етнографічні регіони України</p> <p><i>Пояснює</i> окремі географічні назви та їхнє історичне походження</p> <p><i>Співвідносить</i> дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо)</p>
5.	Як карти розповідають про минуле й сьогодення	<p>5.1. Історична мапа.</p> <p>5.2. Україна та її сусіди на географічних та історичних картах.</p> <p>5.3. Суверенна Україна та сусідні держави на карті світу та Європи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування поняття «легенда карти»; • читання легенди карти, опрацювання карт параграфа; • порівняння географічної та історичної карт; • обговорення: Як історична карта допомагає описати і зрозуміти історичну подію?; • складання сенкану «історична карта» 	
6.	Що розповідають про минуле етнографія та топоніміка	<p>6.1. Географічні назви в історії.</p> <p>6.2. Етнографічні регіони України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: Які назви у нашому місті походять з минулого; • з'ясування значення понять (з допомогою вчителя): «топоніміка», «етнографія»; • визначення на карті етнографічних регіонів України; • уявна екскурсія етнографічними регіонами України; • обговорення: Про що розповідає топоніміка: як минуле віддзеркалене в сьогоденні? 	
7.	Тематичне узагальнення	7.1. Що тепер знаємо про час і простір	<ul style="list-style-type: none"> • робота з лінією часу; • розв'язання хронологічних 	

			<p>задач і завдань;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання хмарин слів / ребусів до понять «хронологія», «топоніміка», «етнографія»; • робота з картами (у параграфах та робочому зошиті до тем розділу); • розгадування кросвордів і ребусів (із робочого зошита) 	
Розділ 2. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА				
8.	В яких джерелах люди шукають інформацію	<p>8.1. Джерела інформації. 8.2. Первинні та вторинні історичні джерела. 8.3. Писемні історичні джерела.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення понять «історичне джерело», «первинне джерело», «вторинне джерело»; • з'ясування способів пошуку та нагромадження інформації з теми (створення переліку); • добір джерел (із допомогою вчителя) для виконання завдання з теми; • ілюстрування прикладами понять «первинні / вторинні історичні джерела»; • обговорення: Чому необхідно зберігати історичні джерела? 	<p><i>Розрізняє</i> джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/ вторинні, текстово-візуальні тощо) <i>Наводить приклади</i> історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо <i>Визначає</i> ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми) <i>Пояснює</i> і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах <i>Визначає</i> тему і походження запропонованого джерела</p>
9.	Які є види історичних джерел	<p>9.1. Речові та візуальні джерела інформації. 9.2. Мова, фольклор як джерела знань про минуле.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення понять: «матеріальні / нематеріальні історичні джерела», «речові історичні джерела», «писемні історичні джерела», «візуальні історичні джерела» та ілюстрування прикладами; 	

			<ul style="list-style-type: none"> • складання таблиці «Види історичних джерел»; • формулювання запитань до поданих у параграфі підручника історичних джерел; • добір історичних джерел для аналізу історичної пам'ятки; • обговорення: Чому мова, традиції і фольклор є джерелами знань про минуле? • навчальний проєкт «Історія в іменах, звичних / шкільних назвах» 	<p>історичної та суспільної інформації</p> <p><i>Виокремлює</i> основне і другорядне в тексті джерела</p> <p><i>Формулює питання</i> різного типу до тексту / медіатексту, візуальних джерел</p> <p><i>Розрізняє</i> факт і судження в запропонованому тексті / медіатексті</p> <p><i>Формулює запитання</i> щодо достовірності інформації з різних джерел</p> <p><i>Пояснює</i> способи нагромадження та пошуку інформації</p> <p><i>Характеризує</i> способи збереження інформації про минуле та <i>пояснює</i> необхідність збереження історичних джерел у минулому й сьогоденні</p> <p><i>Використовує</i> пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів</p>
10.	Які джерела можна назвати достовірними	<p>10.1. Текст та медіатекст.</p> <p>10.2. Факти і судження.</p> <p>10.3. Способи нагромадження та пошуку інформації у минулому і сьогодні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення поняття «медіатекст»; • розрізнення фактів і суджень в запропонованому тексті / медіатексті; • оцінка достовірності, запропонованого джерела; • створення медіатексту з теми та його обговорення; • обговорення: Як оцінити достовірність поданої в джерелі інформації? 	
11.	Чому книги супроводжують людство з давнього минулого	<p>11.1. Йоганн Гутенберг. Іван Федоров.</p> <p>11.2. Книги як носії інформації.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: книгодрукарі Йоганн Гутенберг, Іван Федоров; • формулювання запитань до візуального ряду параграфа підручника; • обговорення: Яку роль відігравали книги в історії людства? 	

			<p>Яке значення мають книги для сучасної людини?</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення проекту пам'ятника / листівки книзі 	
12.	Чому важливо зберігати історичні джерела	<p>12.1. Пошук та збереження історичних джерел. 12.2. Архіви, музеї, бібліотеки України та світу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення понять та ілюстрування прикладами: «архів», «музей»; • віртуальна екскурсія архівом України; • обговорення: Чому і як необхідно зберігати історичні джерела? Для чого існують архіви, музеї та бібліотеки? • складання бібліографічного покажчика власної бібліотеки 	
13.	Тематичне узагальнення	Навчальний проєкт «Чи можуть сімейні світлина бути історичним джерелом»	<ul style="list-style-type: none"> • створення та презентація електронного фотоальбому «Моя сім'я – моя спільнота» 	
Розділ 3. МАНДРІВКИ У МИНУЛЕ УКРАЇНИ				
14.	Що називають історичними подіями та процесами	<p>14.1. Причини, приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів. 14.2. Історичні постаті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення понять: «подія», «явище», «процес»; • застосування понять «причина», «привід», «наслідки», «історична подія», «історичний процес»; • коментування та аналіз тексту підручника і джерела; • розв'язання хронологічних задач / завдань; • обговорення: Яких змін і чому зазнавали різні сфери суспільного життя? 	<p><i>Пояснює, що таке історичні події і процеси</i> <i>Виявляє і розрізняє з допомогою вчителя на прикладах матеріалу теми причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів</i> <i>Установлює одночасність, хронологічну тривалість і послідовність зазначених подій та процесів та їх віддаленість одних від одних, співвідносить</i></p>

15.	Чим уславилися князі Київської Русі	15.1. Русь-Україна і Королівство Руське. 15.2. Княгиня Ольга. 15.3. Король Данило.	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах понять «Русь-Україна», «Галицько-Волинська держава»; • коментування та аналіз тексту підручника і джерел; • визначення на карті положення історичних об'єктів; • опис / пояснення причин, приводів, результатів і наслідків історичних подій, явищ, процесів, життєдіяльності історичних постатей Русі-України 	<p>подію, історичне явище і століття (у межах теми, з допомогою вчителя)</p> <p><i>Співвідносить</i> з вивченим періодом (епохою) відомі історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін</p> <p><i>Визначає</i> на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій, згаданих у змісті теми</p>
16.	Як українське козацтво прославилось у битвах і походах	16.1. Українське козацтво у військовий час. 16.2. Козацьке повсякдення. Джури.	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах, застосування поняття «українське козацтво»; • визначення на карті положення історичних об'єктів; • обговорення: Де історія козацтва присутня в сьогоденні? Яку роль відіграли козаки в історії нашої держави?; • віртуальна екскурсія козацьким краєм; • навчальний проєкт «Козацькі реліквії» 	<p><i>Описує</i> перебіг історичних подій у межах теми та визначає їхню тяглість в історичному процесі</p> <p><i>Добирає</i> приклади, які розкривають поняття/ терміни, що використовуються в межах теми</p> <p><i>Формулює</i> запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей</p> <p><i>Формулює</i> судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду</p>
17.	Які події називають Українською революцією	17.1. Перебіг Української революції (1917–1921) та її значення. 17.2. Михайло Грушевський. Євген Петрушевич.	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах, застосування поняття «Українська революція 1917–1920 рр.»; • опис / пояснення причин, результатів і наслідків історичних 	<p>Використовує в поясненнях</p>

			<p>подій, життєдіяльності історичних постатей, пов'язаних з Українською революцією;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язання хронологічних задач і завдань; • формулювання запитань / аналіз історичних джерел із теми; • проект «Історія Української революції в особах» 	інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження
18.	Чому потрібно пам'ятати про Голодомор	<p>18.1. Голодомор в історичній пам'яті України.</p> <p>18.2. Голодомор у пам'ятниках України і світу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах, застосування поняття «Голодомор»; • коментування та аналіз тексту підручника і джерел із теми; • опис / пояснення причин, приводів, результатів і наслідків історичних подій, явищ, процесів, пов'язаних із Голодомором; • самостійний вибір джерел для опису Голодомору в Україні; • визначення на карті світу країн, які визнали Голодомор в Україні 	
19.	Як Друга світова війна змінила життя людей і суспільства	<p>19.1. Друга світова війна на території України.</p> <p>19.2. Друга світова війна історичній пам'яті та пам'ятниках України. Воєнне дитинство.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах, застосування поняття «Друга світова війна»; • опис / пояснення причин, приводів, результатів і наслідків історичних подій, явищ, процесів, пов'язаних із Другою світовою війною; 	

			<ul style="list-style-type: none"> • розв'язання та складання хронологічних задач; • позначення на карті подій і дат Другої світової війни; • складання опису пам'яток Другої світової війни нашого краю; • проект «Воєнне дитинство» 	
20.	Коли і як утворилася сучасна українська держава	<p>20.1. Віхи становлення української державності. В'ячеслав Чорновіл.</p> <p>20.2. Україна сучасна.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, знаходження у різних джерелах, застосування поняття «держава Україна»; • формулювання запитань до джерела з теми; • робота з ілюстративним рядом у параграфі підручника; • аргументування власної позиції, ставлення до значущості подій, діяльності людей, пов'язаних із становленням держави Україна; • створення листівки (постеру / вірша) привітання з Днем незалежності України 	
21.	Тематичне узагальнення	<p>Навчальний проєкт «Чому для людини важлива історія малої батьківщини»:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наша школа в минулому й сьогодні. 2. Відомі люди – випускники нашої школи. 	<ul style="list-style-type: none"> • дослідження історії нашої школи (у групах); • створення і представлення презентацій 	

Розділ 4. ІСТОРІЯ НАВКОЛО НАС

<p>22.</p>	<p>Як відбуваються зміни в житті людини і суспільства</p>	<p>22.1. Чинники змін. 22.2. Зв'язок минулого і сьогодення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: зв'язок минулого і теперішнього; • з'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами поняття «соціальні зміни»; • коментування та аналіз (за алгоритмом) тексту, ілюстративного ряду параграфа для формулювання суджень, висновків із теми; • застосування отриманої з різних джерел інформації про зв'язок минулого і теперішнього; • аналіз і синтез запропонованої інформації для опису / пояснення взаємозалежності життя людини, суспільства і природних змін; • обговорення: Які події, природні чинники впливають на людей, їхні заняття і спосіб життя? Яка інформація допоможе пояснити безперервність та зміни в історії й сьогоденні? 	<p><i>Розрізняє</i> природні, економічні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади їх впливу на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому</p> <p><i>Пояснює</i>, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин</p> <p><i>Виявляє</i> чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів)</p> <p><i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема, тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження</p> <p><i>Формулює</i> висновок, судження на основі наведених фактів</p>
<p>23.</p>	<p>Яка роль господарювання й підприємництва в минулому й нині</p>	<p>23.1. Господарство і гроші. 23.2. Підприємництво в минулому і сьогоденні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: зміни в господарстві; • з'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «господарство», 	<p><i>Визначає</i> придатність отриманої інформації для добору аргументів за допомогою вчителя</p> <p><i>Послідовно викладає</i></p>

			<p>«підприємництво», «гроші»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання хмарини слів до одного з основних понять теми; • обговорення: Як змінювалося господарство від минулого до сьогодення? Які функції виконують гроші?; • віртуальна екскурсія Музеєм грошей НБУ 	інформацію, буде виступ з дотриманням структури
24.	Як розвивались освіта, наука і техніка у минулому й сьогоденні	<p>24.1. Навчальні заклади, традиції шкільництва у минулому й сьогоденні.</p> <p>24.2. Внесок України в розвиток науки і техніки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: зміни в шкільництві і науці; • обговорення: Як змінювалися освіта і школа від минулого до сьогодення; • формулювання запитань до довідок про українських учених; • створення (в групах) рисунків / постерів «Пам'ятки наукової і технічної діяльності в Україні в минулому й сьогоденні» 	
25.	Який шлях пройшли місто і село від виникнення до сучасності	<p>25.1. Історія міст і сіл в Україні та світі.</p> <p>25.2. Традиції і повсякдення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: зміни в повсякденному житті мешканців українських міст і сіл; • самостійний вибір / добір джерел для опису, характеристики змін в житті українських сіл і міст; • коментування та аналіз (за алгоритмом) тексту, візуальних матеріалів підручника, інших джерел для формулювання висновків, суджень у межах теми; • висловлення й аргументування власної позиції 	

			щодо майбутнього нашого міста	
26.	Навіщо і як люди пересуваються у просторі	26.1. Дозвілля і спорт колись і тепер. 26.2. Подорожі та міграції. Українці в світі.	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, застосування, ілюстрування прикладами поняття «міграція»; • складання хмарини слів до понять «дозвілля», «спорт»; • формулювання запитань до візуальних джерел параграфа; • опис / пояснення причин і наслідків міграцій людей; • створення плану музейної експозиції «Українці в світі»; • проект (у групах) «Дозвілля і спорт у житті нашої шкільної спільноти» 	
27.	Що таке добродійність і волонтерство в історії і сьогодні	27.1. Прояви добродійності і волонтерства в історії й сьогодні. 27.2. Добродійники і волонтери.	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: добродійність та волонтерство в минулому і тепер • з'ясування значення, застосування, ілюстрування прикладами понять «волонтерство», «добродійність»; • створення емоджі / сенкану до основних понять теми; • коментування та аналіз (з допомогою вчителя) тексту, візуальних матеріалів підручника для формулювання висновків, суджень на основі наведених фактів у межах теми; • аргументування власної позиції, формулювання ставлення (усне повідомлення / написання 	

			есеїв) щодо ролі й значення волонтерства в Україні та світі	
28.	Тематичне узагальнення	Навчальний проєкт «Як зберігати міста і села нашої Батьківщини».	<ul style="list-style-type: none"> • дослідження сучасного стану пам'яток і цікавинок нашого району міста; • підготовка й представлення презентації; • обговорення результатів проєкту (розміщення на шкільному сайті) 	
Розділ 5. РОЗМАЇТТЯ УКРАЇНИ				
29.	Чому сучасне суспільство називають полікультурним	<p>29.1. Полікультурність: етнічне, релігійне, культурне та інше розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні.</p> <p>29.2. Співіснування різних культур.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: полікультурна Україна; • з'ясування значення, застосування, ілюстрування прикладами понять «полікультурність», «взаємодія культур»; • добір (із допомогою вчителя) джерел для опису культурного розмаїття України; • визначення на карті полікультурних історичних пам'яток; • аналіз і синтез (із допомогою вчителя) запропонованої інформації для опису / пояснення етнічного, релігійного, культурного розмаїття в Україні в минулому й сьогоденні; • аргументування власної 	<p><i>Наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні</i></p> <p><i>Пояснює</i> причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу</p> <p><i>Висловлює</i> власне ставлення про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей</p> <p><i>Визначає на карті</i> положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій</p> <p><i>Позначає</i> розміщення об'єктів на карті, <i>прокладає</i> уявні маршрути, визначає відстані</p>

			<p>позиції, ставлення щодо цінності культурного розмаїття та взаємодії культур для людини і суспільства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • обговорення: Що таке взаємодія культур? Як і під впливом яких чинників складалося розмаїття України? У чому проявляється полікультурність нашої держави? 	<p><i>Описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури</i></p> <p><i>Порівнює</i> однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення</p> <p>Послідовно <i>викладає</i> інформацію, <i>будує</i> виступ з дотриманням структури</p>
30.	Яку роль в історії відігравали замки, палаци і фортеці	<p>30.1. Причини появи і роль в історії України.</p> <p>30.2. Збереження замків, фортець, палаців в сучасній Україні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, застосування, ілюстрування прикладами понять «замок», «фортеця», «палац»; • коментування та аналіз тексту, візуальних матеріалів підручника, інших джерел із теми; • формулювання запитань до візуального ряду в підручнику; • визначення на карті положення замків, фортець, палаців; • обговорення: Яких правил слід дотримуватися під час організації та в ході подорожей до пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, під час прогулянок і відпочинку?; • віртуальна подорож до замків і фортець України та Європи 	<p><i>Дотримується</i> визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку</p> <p><i>Пояснює</i>, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства</p>
31.	Чому храми є пам'ятками історії України	<p>31.1 Поняття про релігію, храми і святі місця.</p> <p>31.2. Роль релігій, храмів і святих місць в сучасній</p>	<ul style="list-style-type: none"> • з'ясування значення, застосування, ілюстрування прикладами понять «релігія», «храм»; 	

		України.	<ul style="list-style-type: none"> • робота із схемою (складання схеми) «Основні релігії в Україні»; • коментування та аналіз тексту, візуальних матеріалів підручника, інших джерел із теми; • аналіз і синтез запропонованої інформації для опису / пояснення релігійного розмаїття в Україні в минулому й сьогоденні (з допомогою вчителя); • складання переліку релігійних пам'яток району міста 	
32.	Чому важливо створювати заповідники	32.1. Поняття про історичні та природні заповідники 32.2 Збереження історичних і та природних заповідників в сучасній Україні	<ul style="list-style-type: none"> • короткі повідомлення: історичні та природні заповідники; місцеві історико-культурні та природні пам'ятки; • з'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами поняття «історичні та природні заповідники»; • формулювання запитань до ілюстративного ряду параграфа підручника щодо історичних і природних заповідників; • віртуальна подорож історично-культурними / природними пам'ятними місцями України; • складання та опис (у групах) екскурсійного маршруту пам'ятними місцями нашого краю 	
33.	Як пов'язано минуле, сучасність і майбутнє в	33.1. Зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього	<ul style="list-style-type: none"> • уявна подорож визначними місцями й сучасними об'єктами 	

	житті людства	в житті людини та суспільства	<p>нашого району міста;</p> <ul style="list-style-type: none"> • усні / письмові повідомлення: «Безперервність і зміни в історії та сьогоденні навколо мене», «Мої спостереження змін в життєдіяльності людини і суспільства»; • аналіз і синтез запропонованої інформації для опису / пояснення взаємозалежності життя людини, суспільства і природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин (із допомогою вчителя); • аргументування власної позиції, формулювання ставлення щодо зв'язку поглядів та потреб людей з подіями їхнього життя, станом суспільства; • обговорення: Як минуле впливає на сучасне й майбутнє? 	
34-35.	Узагальнення з курсу «Досліджуємо історію і суспільство»	Навчальна гра «Подорожуємо новими шляхами»	<ul style="list-style-type: none"> • проведення підсумкової гри-подорожі (за сценарієм у підручнику); • рефлексія діяльності (за запитаннями) 	<i>Узагальнює і систематизує знання й уміння, опановані у курсі</i> <i>Визначає особисті результати й досягнення у вивченні курсу</i>